

دستور آسان

حسین گلچین

www.Etab.ir

سرشناسه: گلچین، حسین، ۱۳۵۲

عنوان و نام پدیدآور: دستور آسان / حسین گلچین.

مشخصات نشر: ساری: پارسی سرا، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۱۱۶ ص: ۱۶/۵ × ۲۴ س.م.

شابک: 978-600-8560-26-5: ۱۲۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: فارسی -- دستور

موضوع: persian language--grammar

موضوع: فارسی -- دستور -- راهنمای آموزشی (متوسطه)

موضوع: persian language--grammar

موضوع: (Persian language -- Grammar -- Study and teaching) secondary

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۸۵۵ گ/ PIR۲۶۸۸

رده بندی دیویی: ۴۵۵

شماره شابک ملی: ۵۲۳۵۸۳۹

دستور آسان

حسین گلچین

ناشر: پارسی سرا

چاپ اول: ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

طراحی جلد: دفتر نشر پارسی سرا

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۸۶۰-۲۶-۵

بها: ۱۲۰۰۰ تومان

فهرست:

۷	مباحث آغازین
۱۴	فصل اول - گذری بر مباحث زبان شناسی
۲۱	فصل دوم - دستور ساختاری
۲۲	واج و انواع آن - سه نوع حذف واج
۲۳	فرایندهای واجی - الگوهای هجایی
۲۷	تکواژ - تکواژ صفر
۲۸	تکواژ تصریفی و اشتقاقی
۲۹	واژه
۳۰	علائق کسره —
۳۰	انواع حذف
۳۱	وند و انواع آن
۳۱	پسوندهای تصریفی اشتقاقی
۳۲	پسوندهای مفرد و مرکب
۳۲	انواع پسوند «ان»
۳۳	انواع پسوند «ی»
۳۳	«و» معدوله - «ا» مقصوره - «چه» تسویه
۳۴	نقش واژه در جمله
۳۴	مفهوم تنازع
۳۴	نهاد و انواع آن
۳۵	مفعول
۳۶	صفت و موصوف / مضاف و مضاف الیه
۳۶	جمله و اجزای آن (نهاد، گزاره)
۳۶	مطابقت نهاد با فعل جمله
۳۹	ترکیب اجزای جمله و انواع آن
۴۲	انواع جمله (از نظر مفهوم / تعداد فعل)
۴۳	انواع متمم
۴۵	مسند - تمیز
۴۷	فعل و ویژگی‌های آن
۴۷	شخص و شناسه
۴۸	صرف فعل
۴۹	فعل ناقص
۴۹	انواع فعل ماضی
۵۰	انواع فعل مضارع و آینده

۵۱	فعل امر / نهی / دعا
۵۱	مصدر و انواع آن
۵۲	مصدر ساده / مرکب / مرکب / مرکب
۵۳	مصدر جعلی / مصدر ناقص
۵۳	اسم مصدر و انواع آن
۵۴	بن ماضی و بن مضارع
۵۵	فعل گذرا / فعل ناگذر
۵۶	سه نوع فعل گذرا
۵۸	فعل درجه‌ای (ذو وجهتین) و انواع آن
۵۸	فعل مجهول
۵۹	انواع فعل (ساده، مرکب، پیشوندی)
۶۱	فعل‌های کسبی (کسب)
۶۲	فعل‌های غیر شش‌صاعقه
۶۳	اسم و گروه اسمی -
۶۵	ویژگی‌های اسم
۶۵	شمار (کلمات مفرد و جمع)
۶۶	شناس و ناشناس (معرفه و نکره)
۶۷	اسم جنس
۶۷	اسم عام و اسم خاص
۶۹	ساخت اسم (ساده، مرکب، مشتق، مشتق مرکب)
۷۱	تفاوت اسم جامد و اسم مشتق
۷۱	کلمات هم‌خانواده
۷۱	اسم ذات و اسم معنی
۷۱	اسم صوت
۷۲	اسم مصغر
۷۲	اسم ابزار (آلت)
۷۲	وابسته‌های پیشین و پسین اسم
۷۳	صفت اشاره / پرسشی / تعجبی
۷۴	انواع صفت شمارشی
۷۴	صفات سنجشی (تفضیلی / عالی)
۷۵	صفت مبهم
۷۶	صفت بیانی و انواع آن
۷۶	صفت ساده (مطلق)
۷۶	انواع صفت فاعلی

۷۷	انواع صفت مفعولی
۷۷	صفت لیاقت
۷۸	انواع صفت نسبی
۷۸	صفت ترکیبی
۷۸	صفت ساده و صفت مرکب
۷۸	صفت مشتق
۷۸	صفت مشتق مرکب
۷۹	ضمیر و انواع آن
۷۹	ضمایر شخصی
۷۹	ضمایر مشترک و انواع آن
۷۹	انواع دیگر ضمیر
۸۱	شبه جمله (ص)
۸۱	قید- گروه قیدی
۸۲	اقسام کلی قید
۸۳	انواع قید از نظر معنی
۸۴	قید مقید
۸۴	انواع نقش نما (فراه مفعولی، فراه اضافی، کم)
۸۶	حرف اضافه
۸۷	حرف ربط
۸۸	نشانه ندا- منادا
۸۹	موصول
۸۹	اقسام کلی اضافه ها
۹۰	دیگر انواع اضافه ها
۹۰	نقش های تبعی (معطوف، بدل، تکرار)
۹۰	وابسته های وابسته
۹۴	ممیز
۹۴	شاخص
۹۶	روابط واژگانی
۹۶	چند نکته از دستور سنتی (تاریخی)
۹۸	پی نوشت
۱۰۲	مباحث پایانی
۱۱۳	کتابنامه

مباحث آغازین

سخن مؤلف:

همواره یکی از مباحث مهم در بخش زبان و ادبیات فارسی مدارس و دانشگاه‌ها، مقوله دستور زبان است که بیشتر بصورت تکراری در سال‌های مختلف تحصیلی باید مطالعه شود و در آزمون‌ها و حتی مکاتبات روزمره و همچنین در عرصه مهمی مثل کنکور از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

از آنجایی که امروزه این مفاهیم با سبک و سیاقی نو عرضه شده‌اند و در بسیاری موارد، مباحث در تعارض با دستور سنتی قرار می‌گیرند، برای بنده ضرورت داشت که مرارت کاوش در متون دستوری را برخه «هموارکنم تا بتوانم راهی میانه و یا قابل قبول در این زمینه بیابم. مهمترین انگیزه‌ام برای تهیه این مجموعه، علاقه شخصی به این مباحث و ضرورت‌های پاسخگویی به سؤالاتی است که در کتاب درسی جوابی جامع به آنها داده نشده است و همین امر از عوامل دیرفهمی دانش آموزان در فهم مفاهیم دستوری در ذهن آنهاست.

متأسفانه بسیاری همکاران از دانش دستور کافی، کم‌مایه و برخی نیز از آن گریزان‌اند و این رویکرد خود را اینگونه توجیه می‌کنند که «در حجم وسیع مطالب ادبی پرداختن به دستور زبان چندان اهمیت ندارد و دانش آموزان را از لذت درک ادبیات محروم می‌کند و بر این اساس استنباط می‌کنند که باید بصورت سطحی و اشره وار از مباحث خشک دستور زبان گذشت و به اصطلاح "درحد نمره آوردن" آموخت یا آموزاند.

بدیهی است همین طرز تلقی غلط موجب گریزان‌تر شدن دانش آموزان رحمتی بزرگترها از این درس شده است و بسی جای افسوس است که فارسی‌زبانان از درک یافته‌های علمی زبان شناسی در مورد دستور زبان خویش می‌رمند و شیرینی زبان فارسی را فقط در لابلای ابیات می‌جویند؛ غافل از آنکه خوشگواری این شهد جاویدان، ملزوماتی شالوده گون دارد که بدون دریافتشان آن حظ ادبی هم میسر نخواهد بود.

از مشکلات راه تحقیق، اندک بودن منابع دستور جدید و تکرر و ناهمگونی منابع سنتی بود که البته بسیاری مباحث آن امروزه کاربری ندارد و گاه به گوش هم ناآشناست، جالب اینکه دستورنویسان قدیم و جدید هنوز هم سر سازگاری ندارند و هر یک بر طبل صحت نظر خویش می‌کوبند که این امر نیز از موانع کار بود، هرچند عزم بنده، بیشتر نمایاندن «چیستی» دستور زبان جدید بوده است.

سوابق بحث:

در مرور سوابق مباحث نظری دستور ساختاری، نظرات دکتر «مهدی مشکوه الدینی» استاد شاخص زبان شناس ایرانی که سالها به تدریس و پژوهش در قلمرو زبان شناسی اشتغال دارد بسیار حایز اهمیت است؛ وی در سال تحصیلی ۷۰-۱۳۶۹ (۱۹۹۱-۱۹۹۰) در دانشگاه واشنگتن در آمریکا به عنوان پژوهشگر میهمان در زمینه برخی نظریه‌های نوین زبان شناسی و به کارگیری آنها در توصیف زبان فارسی به تحقیق پرداخت؛ حاصل این دوران تحصیل، دریافت گواهی تحقیقات زبان شناسی فارسی از این دانشگاه بود. برای هر استاد ایرانی بخصوص در رشته‌هایی که مبنای علوم نظری آن در اروپا شکل یافته، حضور در عرصه‌های بین المللی همچنان که تفاخر علمی دارد، فرصت‌های مطالعاتی بدیع و ویژه‌ای را فراهم می‌آورد؛ مهدی مشکوه الدینی در این فرصت‌ها به نحو مطلوبی بهره‌برده و این دانش‌اندوخته را به نیکی به دیگران نیز انتقال داده است. وی می‌دهد؛ از آن جمله است فهرست نویسی نسخه‌های خطی فارسی موجود در کتابخانه مؤسسه شرق شناسی جمعی چک، پراگ که در دوران تدریس در دانشگاه پراگ به انجام رساند و توسط کتابخانه مرعشی نجفی در قم به چاپ رسید. او در سالهای تحصیلی ۸۲-۱۳۸۰ (۲۰۰۳-۲۰۰۱) در دانشگاه چارلز در پراگ، مرکز جمهوری چک، به عنوان استاد مهمان به تدریس مهارتها و زبان شناسی فارسی پرداخت و پس از به پایان رساندن دوره از آن دانشگاه گواهی تقدیر هم دریافت کرد. مشکوه الدینی در دانشکده ادبیات زبان و ادبیات دانشگاه فردوسی نحو، ساخت واژه، واج شناسی، معناشناسی، روانشناسی زبان، نظریه‌های زبانشناسی و دستور زبان فارسی را تدریس می‌کند و در تمامی این حوزه‌ها، دارای تألیفات مرجع است. ساخت آوایی زبان، دستور زبان فارسی، پایه نظریه گشتاری، سیر زبانشناسی، آموزش زبان فارسی و... از جمله آثار با ارزش او در این حوزه‌هاست که از این میان، کتاب اخیر، اثر برگزیده سال ۱۳۷۶ دانشگاه تهران شد و در مدت کوتاهی به چاپ سوم رسید. مشکوه الدینی تاکنون چندین طرح پژوهشی دانشگاهی در زمینه‌های زبان آموزی و نیز مراحل رشد عناصر دستوری و نحوی در گفتار کودکان فارسی زبان و همچنین یک طرح پژوهشی ملی با عنوان «تدوین دانش زبان و مهارت‌های آموزش زبان فارسی» را به انجام رسانده است. طرح پژوهشی «بررسی رشد دستوری در گفتار کودک فارسی زبان» او برنده جایزه طرح پژوهشی برگزیده سال ۱۳۷۹ شد؛ نیز، او به مناسبت تحقیقات و پژوهش‌های انجام داده، از وزرای وقت علوم، تحقیقات و فناوری، فرهنگ و ارشاد اسلامی و همچنین رؤسای وقت دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبایی، تبریز و فردوسی مشهد، چندین لوح تقدیر دریافت کرده است؛ او در شمار زیادی از همایش‌ها و هم‌اندیشی‌های زبان شناسی داخلی و خارجی و نیز آموزش زبان فارسی به غیر بومیان در داخل و خارج کشور با ارائه مقاله و سخنرانی شرکت کرده است و به زبانهای انگلیسی، فرانسه، عربی تسلط دارد و به همین پستوانه در نشریات علمی و پژوهشی معتبر داخل و خارج از کشور، شصت مقاله در زمینه‌های زبان شناسی و زبان فارسی به چاپ رسانده است. بیشتر مقالات او که از منابع مهم دانشجویی در رشته زبان شناسی به حساب می‌آیند، در مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد به چاپ رسیده و مورد توجه استادان و دانشجویان زبان شناسی بوده است.

از آثار مهم و اثر گذار مهدی مشکوه الدینی باید از کتاب «دستور زبان فارسی بر پایه نظریه گشتاری» یاد کرد که کتابی بدیع می‌باشد. کتاب حاضر، دستور زبان فارسی بر پایه نظریه «زایا گشتاری» است. بر پایه این نظریه، ساخت زبان در سه بخش توصیف می‌شود: بخش نحوی، بخش آوایی، بخش معنایی، از سه بخش مذکور، بخش نحوی به عنوان بخش اصلی در نظر گرفته می‌شود. در این کتاب، تنها توصیف بخش نحوی زبان فارسی مورد توجه است. در بخش اول، برخی شالوده‌های بنیادی نظریه دستور زبان گشتاری توضیح داده شده است. در بخش دوم، قاعده‌های نحوی زایا و نیز ژرف ساخت جمله ارائه شده است. سرانجام در بخش سوم، روساخت جمله و سازه‌های آن در زبان فارسی بررسی و توصیف شده است.

کتاب «آواشناسی»؛ دکتر علی محمد حق‌شناس؛ انتشارات آگاه؛ ۱۳۶۸ - چاپ یازدهم ۱۳۸۷ که در ۱۸۵ صفحه و هشت فصل تدوین شده است. فصل یکم مقدمه به تعریف آواشناسی، رابطه آوا با زبان و با خط، رابطه آواشناسی با زبانشناسی و واج‌شناسی می‌پردازد، در فصل دوم با عنوان «آوانویسی»، لزوم استفاده از خط آوانگار، اصول و ملاحظات این خط، انواع آوانویسی و الفبای آوانگار بین‌المللی بررسی می‌شود. فصل سوم، اندام‌های گفتار را معرفی می‌کند: اندام‌های تنفس، اندام‌های واکنساز، اندام‌های گویایی، جزو این اندام‌ها محسوب می‌شوند. فصل چهارم به توصیف آواهای زبان می‌پردازد. برش زنجیره گفتار را معرفی می‌کند و مکانیسم‌های تولید آوا را بر می‌مورد. در فصل پنجم واحدهای زنجیری از جمله «واکه» و «همخوان»، معرفی می‌شوند و فصل ششم واحدهای زنجیری زبان را مانند تکیه، زیر و بمی، درنگ و وزن طبیعی گفتار، بررسی می‌کند. در فصل هفتم واحدهای آوایی مرکب مانند هجا، واژه و جمله آمده است و فصل آخر فرایندهای آوایی، تولید ناقص، همگونی همخوان‌ها، همگونی همخوان با واکه، ناهمگونی همخوان‌ها، هماهنگی واکه‌ای و ... را در بردارد؛ این کتاب منبع بسیار خوبی برای آشنایی با آواشناسی است. کتاب «آواشناسی زبان فارسی»؛ دکتر یدالله ثمره؛ مرکز نشر دانشگاهی؛ چاپ اول ۱۳۶۴ (بخش اول) در ۱۹۵ صفحه‌ای دو بخش عمده را شامل می‌شود: ویژگی‌های تولیدی آواهای فارسی و ویژگی‌های توزیعی آواهای فارسی؛ اما در منابع فقط بخش اول که مشتمل بر ۴ فصل است برای مطالعه در نظر گرفته شده است. فصل اول، مقدمه، به تعریف موج صوتی می‌پردازد. فصل دوم اندام‌های گفتار را معرفی می‌کند. فصل سوم به فرایندهای تولیدی اشاره دارد و فصل پنجم به توصیف آوایی صداهای زبان فارسی می‌پردازد.

کتاب «درآمدی بر زبان‌شناسی معاصر» انوشته «آرونف؛ اگردادی و دابروولسکی»؛ ترجمه دکتر «علی درزی» ترجمه‌ای است از این کتاب که شانزده فصل را شامل می‌شود: زبان، آواشناسی، واج‌شناسی، صرف، نحو، معناشناسی، زبان‌شناسی تاریخی، طبقه‌بندی زبان‌ها، مغز و زبان، فراگیری زبان، فراگیری زبان دوم، زبان در بافت‌های اجتماعی، نظام‌های نوشتاری، ارتباط حیوانات، زبان‌شناسی رایانه‌ای و روان‌شناسی زبان. نگاهی اجمالی به این بخش‌ها و سرفصل‌ها حاکی از آن است که «درآمدی بر زبان‌شناسی معاصر» کتابی است بسیار جامع که به تمامی حوزه‌های زبان‌شناسی پرداخته است؛ همچنین، ترجمه شیوا و ساده دکتر

«علی درزی» به درک مطالب کمک شایانی می‌کند و امکان می‌دهد که با زبان‌شناسی به طور جامع آشنا شویم.

کتاب «مبانی زبان‌شناسی و کاربرد آن در زبان فارسی»: ابوالحسن نجفی. (چاپ اول ۵۸ چاپ دهم تابستان ۸۷) در ۱۶۸ صفحه و سه بخش تنظیم شده است. زبان‌شناسی، واحدهای تجزیه دوم: واج‌ها، واحدهای تجزیه اول: تکواژها. در بخش اول به مفهوم زبان‌شناسی، نشانه، ساختار و وظایف یا نقش‌های زبان پرداخته شده است. در بخش بعد، واج‌ها، تفاوت صوت و آوا، نقش‌های واج، هجاهای فارسی، کاربرد واج‌ها در تکواژ، صامت‌های پایانی، مسئله همزه در فارسی، مسئله امتداد مصوت‌ها، صامت‌های فارسی، مصوت‌های فارسی به بحث گذاشته شده است و بخش سوم، تکواژها، تقدم صورت بر معنی، تکواژ دستوری و تکواژ قافیه، آمیزه، جای تکواژها در جمله، مقوله‌های نحوی و صرف و نحو را شامل می‌شود. هر نگارنده که در یادداشت این کتاب آمده است، در این اثر نویسنده کوشیده است تا مفاهیم و مباحث اساسی زبان‌شناسی امروزی را به زبان ساده و درخور فهم عموم شرح داده شود. وی مخاطب این کتاب را در وهله اول دانش‌پایان علوم انسانی معرفی کرده است ولی اعتقاد دارد که خواننده عام نیز که مشتاق کسب اطلاعات مختصر و مفید در این علم نسبتاً جدید است، می‌تواند از آن نصیب درخور برد.

کتاب «دستور زبان فارسی»: مرسته رویز ناتل خانلری؛ انتشارات توس (چاپ اول ۱۳۶۲، چاپ بیست و یکم ۸۶) در ۳۶۷ صفحه و شش فصل تدوین شده است. دو بخش اول این کتاب شامل اصول و نکاتی است که نویسنده برای آموختن قواعد زبان فارسی در دبستان‌ها تألیف کرده بود. در این دو بخش «جمله» مبنای بحث است. سپس این واحد گفتار به دو قسمت اصلی تقسیم می‌شود که هر یک شامل اجزای کوچکتری است و پس از آن به شناخت یک یک اجزا، هر قسمت می‌رسد. بخش سوم این کتاب به نحو فارسی پرداخته است و بخش چهارم بحثی است درباره «ریش» و ریشه مصدر در زبان فارسی و تحول تاریخی آن. این جزء صرفی در غالب زبان‌های ایرانی ادوار سه‌گانه باستان، میانه و جدید مورد مطالعه قرار گرفته است. بخش پنجم، شامل مقالات گوناگونی است درباره بعضی نکات صرفی، دستوری و بخش شش شامل نکته‌هایی است که اگر چه در نوشته‌های امروزی متداول است، فصیح و نادر است.

کتاب «واژه‌شناسی»: نوشته فرانسسیس کاتامبا، ۳۵۴ صفحه و دوازده فصل دارد که به ساخت واژه، انواع تکواژ، زیبایی در ساختواژه، واژه‌شناسی، واژه‌شناسی عروضی، واژه‌شناسی عروضی و الگویی، واژه‌شناسی تصریفی، طرح واژه‌شناختی نقش‌های دستوری می‌پردازد؛ در پیشگفتار آن آمده است: «این کتاب مقدمه‌ای بر واژه‌شناسی است و مخاطب این کتاب، هم دانشجویان زبان هستند و هم زبان‌شناسان».

کتاب «درآمدی بر زبان‌شناسی و ارتباط»: نوشته آدریان آگماجیان و دیگران در ۱۲ فصل و ۵۶۵ صفحه تدوین شده است. موضوعات آن عبارتند از: زبان‌شناسی چیست؟، واژه‌شناسی، آواشناسی، واج‌شناسی، نحو، معناشناسی، تنوع زبانی، تغییر زبان، کاربردشناسی، روان‌شناسی زبان، فراگیری زبان در کودکان و زبان و مغز سرفصل‌های این اثر هستند. هدف این کتاب، آشنایی مخاطب با مباحث زبان‌شناسی است و توجه و تمرکز

آن بر مسائل ذهنی زبانشناسی، روش مباحثه، نظریه پردازی و آزمون سازی در این رشته است. این کتاب با توجه به موضوعات مختلف، کتاب نسبتاً جامعی در زبانشناسی به حساب می آید.

در مجموع و با نگاهی به تمامی کتاب ها و مباحث ذکر شده، این منابع دسترسی به اطلاعات جامعی را در رشته زبانشناسی ممکن می سازد. برخی کتاب ها جامع تر هستند و به تمامی مباحث زبانشناسی اشاره دارند؛ مانند زبانشناسی معاصر و یا کتاب آکماجیان و برخی به تک تک موضوعات رشته زبانشناسی پرداخته اند؛ مانند آواشناسی و واژه شناسی و معناشناسی. در این میان به دستور زبان توجه جداگانه ای شده است؛ چه دستور سنتی و چه جدید. همچنین از میان ۱۰ کتاب دو کتاب منحصرأ به آواشناسی اختصاص دارد و در کتاب های دیگر هم کمابیش به آن پرداخته شده، این امر نشان می دهد که جایگاه ویژه ای دارد.

کتاب دستور زبان فارسی معاصر نوشته ی «ژیلبر لازار» با ترجمه ی «مهستی بحرینی» در ۳۳۴ صفحه در سال ۱۳۸۴ برای اولین بار در ایران چاپ شده است. اصل کتاب در سال ۱۹۵۴ تألیف شده و در ۱۹۵۷ در فرانسه به چاپ رسید. این کتاب نخستین دستور زبانی است که به زبان زنده نوشتاری و گفتاری امروز پرداخته و در صورت لزوم به کاربردهای عامیانه نیز اشاره کرده است. این کتاب، گذشته از شمول بر مباحث دستوری، از رویکردی زیست زبانی نیز برخوردار است و از این دیدگاه، تفاوتی قابل ملاحظه میان آن و دستور زبانهای جامع موجود احساس می شود. مؤلف در این کتاب با نگاهی موشکافانه، نکته سنج و بیطرفانه و با پرداختن به مسائلی که کمتر بدانها توجه شده است، خصوصیات آوایی، صرفی و نحوی و نیز چگونگی شکل گیری واژه ها را در زبان فارسی معاصر تبیین می کند و گاه نیز به کشف ویژگی هایی در عناصر سازنده زبان و روابط میان آنها دست می یابد که روح آنها در نوشته های دستور نویسان فارسی زبان پیش از او سابقه نداشته است. در این کتاب در بیشتر موارد اطلاعات رایج دستور نویسان و نیز گاه اصطلاحات رایج تر زبانشناسان ایرانی به کار رفته است؛ گاه نیز میان اصطلاحات نحوی و معنایی به ویژه در مورد افعال، تفاوت قائل شده است. توضیح آنکه برخی از اصطلاحات دستوری مانند «مضارع»، «ماضی»، «مستقبل» را که مشخص کننده ساختار نحوی صیغه های فعل هستند، حفظ شده است و گذشته و حال و آینده را که به جنبه معنایی این صیغه ها می پردازند به کار برده شده است.

«دستور زبان فارسی از دیدگاه رده شناسی» - دستاورد مشترک زبانشناسی نظری - توصیفی - نوشته شهرزاد ماهوتیان با ترجمه سید مهدی سمائی توسط نشر مرکز در ۳۸۴ صفحه و قطع رقیعی به بازار آمده است. این کتاب که نخستین دستور زبان فارسی از دیدگاه رده شناسی زبان است، در پنج فصل ذیل تدوین شده است: نحو، صرف، واج شناسی، اندیش آوا و صوت و واژگان. فصل اول با عنوان نحو به مباحثی از جمله ویژگی های کلی زبان فارسی، مباحث ساختاری، همپایگی، منفی سازی، ضمیر گذاری، ضمیر انعکاسی، ضمیر متقابل، ساخت های تفضیلی، ساخت های همسان، مالکیت، ساخت تأکیدی، برجسته سازی، جابجایی سازه بلند، دیگر قواعد جابجایی، انواع جمله کوتاه و طبقات دستوری می پردازد. فصل دوم به صرف تصریفی و صرف اشتقاقی اشاره دارد. واج شناسی عنوان فصل سوم است. در این فصل واحدهای واجی، واج آرای، ویژگی های زیرزنجیری، قواعد زنجیره ای واژ- واجی، قواعد زیرزنجیری واژ- واجی مورد

بررسی قرار گرفته‌اند. در فصل چهارم به اندیش آوا و صوت پرداخته شده است و فصل آخر با عنوان واژگان، حوزه‌های ساختاری معنی و لغات پایه را پوشش می‌دهد. یکی از ویژگی‌های اصلی دستور زبان از دیدگاه زبان‌شناسان، توصیفی بودن آن است. یعنی توصیف واقعیات آنچنان که وجود دارند. نویسنده این کتاب مرزی بین بررسی همزمانی و در زمانی زبان فارسی قائل شده است و در محدوده مطالعات همزمانی سبک محاوره‌ای فارسی تهرانی افراد تحصیل کرده را انتخاب و آن را توصیف کرده است. سه تفاوت این کتاب با دستورهای دیگر:

اولاً، نخستین دستور فارسی است که از دیدگاه رده‌شناسی زبان که یکی از گرایش‌های عمده در زبان‌شناسی امروز است، نوشته شده است؛ این داده‌ها باعث می‌شوند که زبان‌شناسان مکتب زایشی و رده‌شناسان زبان را اطلاعات یکسانی بهره‌مند شوند و بتوانند از حاصل کار یکدیگر به‌سہولت استفاده کنند. ثانیاً، این دستور همانند دیگر دستورهای این مجموعه با الگویی مشخص و برای مقایسه زبان‌ها با یکدیگر نوشته شده. طرح مباحث در همه زبان‌ها هست این مزیت را دارد که خواننده با خصوصیات دیگر زبان‌ها نیز آشنا می‌شود.

ثالثاً، در این دستور صرف و نحو و واج‌شناسی هر سه بررسی شده‌اند. این اثر ترجمه کتاب Persian است که سال ۱۹۹۶ در شیکاگو امریکا به انگلیسی منتشر شده است. پروفیسور «برنارد کمری» ویراستار این کتاب نوشته است: تا چندی پیش تحقیق در زبان‌شناسی نظری و توصیف زبان تقریباً جدا از هم انجام می‌شدند. برای تحقیق در زبان‌شناسی نظری و به‌خصوص در نحو فقط از زبان انگلیسی استفاده می‌شد و به نظر می‌رسید نتایج این تحقیقات به کار کسانی که توصیف دیگر زبان‌ها و با روش خاص آن زبان انجام می‌گرفت، ربطی ندارد؛ اما در سال‌های اخیر رابطه‌ای اساسی بین زبان‌شناسی توصیفی و زبان‌شناسی نظری بوجود آمده است. به‌خصوص پیشرفت‌های رده‌شناسی زبان و بررسی جهانی‌های زبان باعث پیدایی نظریه‌پردازانی شده است که در کار خود نیاز به داده‌های توصیفی دقیق و گسترده از زبان‌های متعدد دارند. «پژوهشی در دستور زبان فارسی»، مقایسه دستور پنج استاد با دستور آلمانی دکتر مشکور و دستور زبان دکتر خانلری و دکتر گیوی، انوری، سکینه نخ کش؛ تاریخ دفاع: ۱۳۷۷. این نامه (کارشناسی ارشد)، دانشکده زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یزد، ۱۳۷۷. موضوع این پایان نامه، در این اثر مقایسه‌ای، نگارنده کوشیده است وجوه تمایز میان نظرات این دستور نگاران را روشن نماید و مباحث و مطالب دستوری که آنان مطرح ساخته‌اند، با یکدیگر مقابله کند و در بسیاری موارد خود نیز به قضاوت بنشیند و از مجموع نظر آنان، آنچه را که بیشتر قابل قبول است، بیان کند. البته نگارنده بدین کار بسنده نکرده است و برای نگارش مطالب دستوری به دیگر کتب دستوری نیز مراجعه نموده است و نظر استادان فن را جویا گردیده و به مقایسه و مقابله پرداخته است. در پیشگفتار از اهداف پژوهش، اهمیت و لزوم دستور نویسی در زبان فارسی و شیوه تحقیق سخن رفته است. معنی لغوی و اصطلاحی واژه «دستور» و تاریخچه دستور نگاری در صدر مطالب جای گرفته و پس از آن به مبحث صرفی دستور زبان پرداخته شده است. این بخش، از تقسیم کلمات در دستور زبان آغاز شده و از اختلاف آرای دستور نگاران در این خصوص به‌طور مفصل

سخن گفته شده است. سپس به اسم، فعل، صفت، ضمیر و دیگر عناصر دستوری پرداخته شده است. در این موارد اختلاف نظرها بررسی شده و مباحثی که در آن اختلاف نظری وجود نداشته، از آنها بحثی به میان نیامده است. آنگاه به مبحث قید پرداخته شده است. نحوه بررسی در این مبحث با دیگر مباحث متفاوت است. در این مبحث ابتدا تعاریفی که دستور نویسان از قید کرده‌اند، آورده شده، سپس اختلاف نظرها را از درون این تعاریفها بازجسته، و به بررسی آنها پرداخته شده است. سرانجام درباره نحو و نقش ترکیبی کلمات در جمله سخن رفته است. در این مبحث در خصوص معنی لغوی و اصطلاحی واژه «نحو»، سخن گفته شده و آنگاه به مقایسه و مقابله مباحث نحوی که دستور نویسان پیشین و جدید عنوان کرده‌اند از قبیل نهاد و گزاره، تمیز، بدل، نهاد موصول مفعول موصول، تفاوت تأکید و بدل، جمله‌های پایه و پیرو و نظایر آنها به تفصیل بحث شده است و پس از تحقیق و بررسی کامل، نگارنده در پاره‌ای موارد خود به داوری نهسته و آنچه که به نظرش صحیح آمده، پیشنهاد نموده است. در این کتاب، مقایسه‌ای هر چند اندک میان نظر دستور نویسان و زبان شناسان بر عمل آمده است و نظر زبان شناسانی چون دکتر احمد شفایی، محمدرضا باطنی و غلامرضا ابراهیم در بعض موارد بیان شده است. انتقادات بعضی از زبان شناسان نسبت به نظر دستور نگاران در مسائلی چون تعریف از اسم و فعل و وجه فعل، تعریف از اسم مفرد و جمع، یای نکره و یای معرفه همچنین در مورد اسم و صفت، بودن اعداد، اسم و یا صفت واقع شدن دو کلمه این و آن و نظایر آنها بیان شده است.